

LES FESTES DE SANT JOAN I ELS ELOIS A PRATS DE LLUÇANÈS

Roser Reixach

Prats de Lluçanès (Lluçanès) celebra les festes de Sant Joan i els *Elois* els dies 24 i 25 de juny, unes festes que degut a la concurrència dels darrers anys s'han convertit en una veritable Festa Major a la localitat.

Aquesta festa sembla que es troba molt lligada a l'antiga indústria de paraires que hi havia a la població als segles XVII i XVIII. Segons Pelegrí Casades¹, els productes tèxtils de Prats d'aquella època tenien tanta anomenada que s'exportaven a Castella i Aragó amb matxos a bast. També el mateix autor explica que els traginers de la comarca es reunien a Prats per Sant Eloi i que després de ballar el contrapàs feien unes curses fins a l'ermita de Sant Sebastià.

LA FESTA ACTUAL

El dia 24 a la nit es fa la marxa de les torxes pel centre del poble seguint tot el carrer Major. L'ordre habitual és que surti primer el bes-

tiar: ases, mules i cavalls; darrere d'ells, els traginers, els portants de les torxes, les autoritats, els músics i el públic. Aquest seguici s'atura només a la plaça Vella i a la plaça Nova, llocs on es balla el contrapàs al voltant d'una foguera.

Aquest ball del contrapàs consta actualment de dues parts diferenciades: l'anomenat «contrapàs dels traginers», que es balla en grups de quatre persones, i tot seguit el «contrapàs del poble», on es formen nombroses cadenes al voltant de la plaça, dirigides en els seus extrems per un dels traginers.

L'endemà, després de la sortida de l'ofici del migdia, es reparteix la coca beneïda al passeig i la passada es torna a fer amb el mateix recorregut, excepte una petita desviació abans d'entrar a la plaça Nova. Hi ha una gran participació de públic de totes les edats i també de bestiar, ja que és obligatori que hi assisteixin els animals que volen competir en les curses de la tarda. També en els darrers tres anys, degut a l'im-

puls dels carreters del Lluçanès, hi ha hagut un gran increment de carros i carruatges, i això ha fet que la comitiva sigui tan llarga que quan els primers arriben al punt final del recorregut encara hi ha gent que surt del carrer Major.

A la tarda d'aquest mateix dia 25, després de la benedicció dels animals a la plaça de l'Església es fan les curses del *Elois* fins a l'ermita de Sant Sebastià. La gent es va situant al llarg de tot el recorregut, als afores del poble, ja que ningú es vol perdre l'espectacle. Hi ha tres categories per participar-hi: ases, mules i cavalls, i també darrerament s'hi ha afegit cavalls pura sang i cavalls categoria infantil. Cal destacar, a més, que l'any passat es va recuperar la figura del guiatge, un matxo que sense genet pujava tot sol fins a l'ermita.

Aquests guiatges havien estat un element molt característic de la festa i els seus amos competien entre ells per veure qui lluia els millors guarniments, fets per reco-

17

PARLEM DE...

El contrapàs.

Un guiatge.

neguts basters. Van vestits amb diferents peces de roba treballada artesanalment, amb picarols i vidrets, i a més porten una xapa al front amb la figura de sant Antoni. L'any passat, doncs, a part de les divertides anècdotes de la cursa dels ases, l'atenció es va centrar de nou en el guiatge.

LA DECAIGUDA I LA RECUPERACIÓ DE LA FESTA

La desaparició de l'antic ofici de traginer va fer que la festa es mantingués sense massa vitalitat fins a inicis dels anys 70. Cada vegada hi havia menys participació al carrer i molt poques persones recordaven el ball del contrapàs. El Grup Germanor, que durant molts anys va

treballar per la recuperació de les festes populars, va decidir llavors, l'any 1979, impulsar de nou aquest ball i va començar a ensenyar-lo a la quitxalla. Es van fer noves bruses imitant les dels antics traginers i de mica en mica la plaça es va tornar a omplir de balladors, fins al punt que un any van sortir cent vint persones de totes les edats vestides de traginer. El ball s'havia recuperat amb força i s'havia donat una important embranzida a la festa. Però malgrat aquest èxit, certs sectors del poble no s'hi sentien massa identificats i van decidir animar la passada del carrer. Es va llogar una xaranga —el primer any aragonesa i posteriorment basca— i el resultat va ser un canvi espectacular en l'animació general del carrer, però això també va fer que se'n ressentissin altres sectors participants.

La passada sempre havia estat una caminada tranquil·la pels carrers amb l'acompanyament musical d'un grup orquestral on els traginers eren els protagonistes de la festa i marcaven la iniciativa. L'èxit de la xaranga, amb una música de molt bona qualitat, però totalment allunyada de la tradició festiva catalana, va fer que el centre d'atenció s'anés desplaçant cap a la part del darrere del seguici, on la gent saltava i ballava tant com podia. A poc a poc, els més joves han deixat de vestir-se de traginer per poder seguir la xaranga i ara és aquest sector qui dona les pautes a l'hora de desfilars pels carrers, i moltes vegades, quan s'arriba a la plaça, se'ls ha d'esperar una bona estona per començar a ballar el contrapàs. Això ha fet que molta gent vinguda de fora conegui més les festes dels *Elois* per la xaranga que pel contrapàs i els traginers. A més, fa uns anys es va decidir començar les festes amb un *chupinazo*, nom que ara s'ha canviat per «petardàs».

Tota aquesta barreja d'elements ha fet que dins el poble hagin sorgit dos posicionaments molt diferents: uns que per damunt de tot veuen la xaranga com a impulsora de la festa i els qui consideren que, malgrat el gran èxit de participació, s'ha arraconat els traginers i el context de la festa original. Aquests sectors, força oposats actualment, mantenen sèries discrepàncies quant al funcionament futur de la festa i fins avui no s'ha arribat a cap acord ja que l'Ajuntament de la localitat sembla ser que no hi vol intervenir.

Es tracta d'una qüestió força difícil de resoldre que hauria d'intentar mantenir a la vegada aquesta gran participació sense oblidar, però, que tenim al nostre país una tradició festiva amb uns elements que no s'haurien de deixar de banda.

NOTES

1. CASADES I GRAMATXES, Pelegrí *Lo Lluçanès. Excursions a dita comarca*. Barcelona: L'Avenç, 1897.

LES FESTES DE SANT JOAN A CIUTADELLA (MENORCA)

M.R.L. (*M'han dit*)

Quan parlem de Sant Joan, tot d'una ens ve a la ment Menorca, més concretament Ciutadella. Són molts els llocs que celebren aquesta festivitat, però, a Ciutadella, Sant Joan es sent d'una manera diferent. La presència del cavall fa que els menorquins visquin la festa d'una forma especial: una festa carregada d'història, d'emoció, de senyoriu, de tradició...

Així és que, sense fer tard a la seua cita, quan l'any toca el vint-i-quatre de juny és hora de celebrar Sant Joan a Ciutadella, les festes que arriben amb els primers sols d'estiu. El protagonista d'aquestes festes, que en els darrers anys han

estat multitudinàries, és, sens dubte, el cavall. Tot ell, vistós i elegant, és endiumenjat amb parfalans de llampants colors per a l'ocasió. Així, ben mudats, els cavalls reben aquesta festivitat que, ben segur, també esperen amb ànsia.

Però, què farien els cavalls sense els seus caixers...? Realment no hi pot haver un sense l'altre. Els caixers són els cavallers dels esvelts cavalls. Entre els cavallers hi trobam el Caixer Capellà, que és el representant de l'estament clerical; el Caixer Senyor, president de les festes que hi té adjudicades nombroses funcions; el Caixer Casat o el Caixer Menestral, que és qui

representa l'estament dels menestrals a Ciutadella; el Caixer Fadri, que és el responsable de portar la bandera de Sant Joan en tots els actes de la festa, i, finalment, els dos Caixers Pagesos, que han de ser fills de pagesos, sempre del terme municipal de Ciutadella, i que representen l'estament dels agricultors.

Bé, idò, el dissabte de Sant Joan, dia vint-i-tres, la festa s'encepta amb el pregó de Sa Somereta, també anomenat el Flabioler. El Flabioler, que sempre hi serà present, va a cercar el Caixer Senyor a ca seva per tal que li concedeixi el permís per poder començar la festa. Una vegada concedit aquest permís, ja s'inicia a toc de flabiol i tambor el replec de cavalls i cavallers, que aquests dies formen un sol cos pels carrers de Ciutadella, plens de gom a gom.

Ja ha començat la sensacional cavalcada entre la frisoosa multitud. Tot es barreja: mans enlaire, valentes, disposades a tocar el pit del cavall que, en un moment, aixeca les potes, s'enfila i es fa poderós. S'alça per sobre els caps i es converteix en l'amo dels ciutadans.

Tot seguit, arreplegats, es dirigeixen cap a la plaça del Born, on també hi ha gent que els espera entusiasmada, i aquí faran el primer Caragol, que consisteix a donar dues o tres voltes a la plaça a tall de presentació i de salutació. Així ho recull la tonada popular:

Pum, pum, què no sentiu
es tambor i es fabiol...
Es cavalls ja s'arrepleguen
per anar en es Caragol!

*«Mans enlaire,
valentes, disposades a
tocar el pit del cavall
que, en un moment
aixeca les potes,
s'enfila i es
fa poderós...»*

19

PARLEM DE...

La formidable hípica dels cavallers menorquins.

El darrer a entrar a la plaça és el cavall del Caixer Senyor. Quan aquest hi farà la seva entrada, saludarà el públic i la banda municipal, ja preparada esperant que li donen el sus, començarà a sonar el *jaleo*, la melodia que no abandonarà aquests dies Ciutadella.

Després d'haver voltat i botat per la plaça del Born es dirigiran cap a Sant Joan de Missa, ermita on el Caixer Capellà dirigirà les completes. Per finalitzar aquest dissabte de Sant Joan es farà el Caragol a Santa Clara. Els cavalls posaran punt i final a aquesta jornada al palau del Caixer Senyor, mentre que el jovent menorquí –i el qui hi ha anat de fora– seguirà la

fiesta al carrer amb alegria perquè Sant Joan és un pic a l'any i s'ha d'aprofitar al màxim.

L'endemà, festivitats de Sant Joan, és destacable l'anada cap a l'ajuntament de Ciutadella. El Caixer Senyor serà l'encarregat de convidar les autoritats a presidir els jocs eqüestres: les corregudes dels cavalls, el seu galop, la formidable hípica dels cavallers menorquins... Ara, la gent, quieta, deixant lloc perquè els cavalls es llueixin, observarà meravellada el ball del cavall, ara tranquil, adés rabent.

Després dels jocs es faran els darrers Caragols. La comitiva, abans de desfer-se definitivament,

acompanya el Caixer Senyor al seu palau. Ja en el palau, el Caixer Senyor surt al balcó per acomiadar-se del poble fins a l'any que ve. Encara no ha acabat el d'enguany i ja se sospira pel Sant Joan de l'any següent... Sant Joan, com sempre, es presentarà puntual.

BIBLIOGRAFIA

JANER MULET, M. M.; MARTÍNEZ MIRÓ, T. *Les festes a les illes*. Palma de Mallorca: Conselleria d'Educació, Cultura i Esports. Govern Balear.

RAMIS, D. «San Juan cabalga en Ciutadella», a *Baleàric*, p. 116-117.

Música Tradicional en acompanyaments, entremesos, seguicis, processons, concerts, balls...

COBLA DE MINISTRERS DE LA CIUTAT (Barcelona)

Contacte: Galdric Santana. c/ Pau Clarís 105 3r. 08009 (Barcelona)
Tel. 93 674 36 10 / 93 302 12 57. e-mail: galdric.santana@upcnet.es

Cobla de Ministrers
Quartet de Xeremies
Cobla entera
Cobla de tres quartans
Mitja cobla

1/2 COBLA DEL RE